

ד. גימשי, מערכת הצדק בפלילים : אכיפת החוק בחברה דמוקרטית, כרך ב', ראשון לציון, 2007, עמ'

461-415

משטרת ישראל הינה משטרה לאומית – ארצית, שאחראית על אכיפת החוק בכל מדינת ישראל. בראש המשטרה עומד מפקח כללי המפקד על כל השוטרים. לצד משטרת ישראל קיימים גופי שיטור נוספים, כמו המכס, מס הכנסה ועוד האמונים על שמירת החוק בגופים ספציפיים, ועבדיהם אינם מוגדרים כשוטרים. מבנה המשטרה דומה למבנה המשטרה הבריטית המנדטורית: לשכת מפכ"ל; אגפי המטה הכללי; יחידות כפופות למטה הכללי; מחוזות משטרה; מרחבי משטרה; תחנות משטרה.

הבסיס החוקי של משטרת ישראל

הבסיס החוקי לפעילותה של משטרת ישראל נובע מפקודת המשטרה (נוסח חדש), 1971 שנקבעה על ידי ועדת חוק, חוקה ומשפט של הכנסת. הפקודה מבוססת על פקודת המשטרה המנדטורית משנת 1926, שעודכנה פעם נוספת בשנת 1929. בנוסף, סעיף 16 לפקודת סדרי שלטון ומשפט מגדיר את המשטרה כחיל משטרה, זכר להקמתה כחטיבת בצה"ל.

בהיעדר הגדרה מיוחדת של ייעודה של המשטרה, מתבססת המשטרה בפעילותה על סעיף 3 בפקודת המשטרה, שקובע את תפקידיה העיקריים: מניעת עבירות וגילויין; תפיסת עבריינים ותביעתם לדין; שמירת הבטוחה של אזרחים; קיום הסדר הציבורי וביטחון הנפש והרכוש. בנוסף, בשנת 1974, החליטה ממשלת ישראל (החלטה 411) להטיל על משטרת ישראל את האחריות על שמירת "ביטחון הפנים" כחלק מלקחי מלחמת יום הכיפורים והפיגוע במעלות. החוק המשטרה הישראלי נמצא בהכנה כבר שנים רבות ועדיין לא הובא לחקיקה.

סעיף 5 בפקודת המשטרה מגדיר את תפקידי השוטרים:

- לקיים סדר במקומות ציבוריים, ובכל מקום שלציבור יש גישה אליו
- למנוע הפרעות בשעת התקהלות או תהלוכה בדרכים ציבוריות.
- לפקח על עבירות הנעשות בדרך (בכביש, ברחוב, במעבר או במקום ציבורי)
- לקבל לרשותו מציאה או רכוש שאין עליו תובעים
- לעצור כל אדם שיש סביר לחשוד בו שהוא מחזיק או מעביר רכוש גנוב או דבר בלתי חוקי, ולערוך חיפוש בכליו.

האחריות לביטחון הפנים הוטלה על משטרת ישראל בהתבסס על הרחבת הפרשנות של בתפקיד הראשון בסעיף מספר 5 בפקודת המשטרה.

סמכויות השוטרים – סמכות השוטרים הינה סמכות סטטוטורית המוענקת לכל שוטר מרגע גיוסו, ללא תלות בהכשרה או הסמכה. סמכויות נוספות כמו סמכות מעצר, סמכות חיפוש וסמכות האזנות סדר מוענקות לשוטרים על ידי פקודת הדין הפלילי (1982) וקובצי חקיקה אחרים.

עקרונות תפקודיים מרכזיים – סיכום העקרונות המבניים והתפקודיים העיקריים על פיהם פועלת המשטרה:

- משטרה לאומית – ארצית
- גוף בירוקרטי המופעל על ידי המפכ"ל וכפוף לשר לביטחון הפנים.
- לרשויות המקומיות אין כמעט כל זיקה אופרטיבית או חוקית לתחנות המשטרה הפועלות בישובים השונים.
- המטרה נותנת עדיפות לתחום "בטחון הפנים" על פני עבודת המשטרה הקלאסית לצורך התמודדות עם איומי טרור שונים.
- דפוסי הפעילות האסטרטגיה המשטרית מבוססים בעקר על מודל ה"משטרה הפרופסיונלית" המגיבה לאירועים ולקריאות המגיעות למוקד המשטרה, המקיימת סיוורים ממונעים ומשתמשת באמצעים מדעיים – פורנזיים לפענוח פשעים.
- החברה הישראלית רווית קונפליקטים היוצרים מתח בין קבוצות אוכלוסייה שונות, ומצריכים את התערבות המשטרה.
- היחס לשמירת החוק בישראל דו ערכי, עמום ולא חד משמעי. קיימים גורמים שונים הנותנים לגיטימציה נורמטיבית להפרת החוק על רקע מפלגתי, דתי, מגזרי.
- החברת הישראלית מתייחסת למשטרה כזרוע שלטונית של המדינה הפועלת לאכיפת החוק, בהתאם לסדר העדיפויות שקובעים ראשיה.

העקרונות הללו יוצרים פרופיל משטרה "לאומית – ארצית" שהינו ייחודי למשטרת ישראל, ושונה ממודל "מפוצל – עירוני" ו"משטרת המדינה" שנהוג בארה"ב, מהמדול "המשותף" שפועל בבריטניה או מהמודל ה"לאומי המפוצל" שפועל בצרפת. במודל של משטרה "ארצית" חסר איזור הקיים במדינות בהן פועלים מספר גופי משטרה. מנגד, מודל זה הינו יעיל יותר תפעולית ואין בו התנגשות, תחרות וכפל סמכויות בין כמה גופי שיטור.

עקרונות המבנה הארגוני של משטרת ישראל

המשטרה הינה ארגון פורמלי, הבנוי בצורה היררכית ופועל על פי העקרונות הבירוקרטיים של מקס וובר, תוך התבססות על שני עקרונות מרכזיים:

- **אחריות טריטוריאלית** – ממדינת ישראל מחולקת לאזורים טריטוריאליים בהם ניתנים כל שירותי המטרה על ידי יחידת משטרת אחת, שאחראית על אותו אזור.
  - **אחידות הפיקוד** – כל יחידות המשטרה כפופות לדרג פיקודי אחד, תוך חלוקת תפקידים בדרגי הארגון השונים, וכפופים למפכ"ל המשטרה וקציני המטה הכללי. משטרת ישראל פועלת בשני צירי פעולה עיקריים:
    - ציר המטה – אחראי על פיקוד והשליטה במשטרה ומהווה מקור הסמכות. אחראי להנחות מקצועית את השוטרים ולתאם את פעילותן של יחידות המשטרה השונות תוך אינטגרציה וניתוב הידע והמידע בין יחידות המשטרה השונות.
- ציר הפיקוד ("קו") – כולל את כל מפקדי המשטרה והשוטרים הנושאים באחריות טריטוריאלית למתן שירותים משטרה כוללניים לתושבים. למשל: מחוז, מרחב,